

УДК 343.5/6

DOI 10.32782/2523-4269-2023-84-48-51

Шакін Ростислав Сергійович,

аспірант

*(Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків)*ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4366-4622>

ОБ'ЄКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У ФОРМІ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

У статті досліджується об'єкт домашнього насильства у формі жорстокого поводження з дітьми. Суспільна небезпечність діянь, які розміщено в розділі II Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи», полягає в тому, що вони або заподіюють, або ставлять під загрозу заподіяння істотної шкоди життю та здоров'ю особи. Сукупність цих відносин і є родовим об'єктом зазначених кримінальних правопорушень. У ст. 126¹ КК не передбачено такого наслідку, як смерть особи, тому вчиненням цього кримінального правопорушення безпосередньо життю особи, зокрема дитини, шкода не заподіюється. Зважаючи на це, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126¹ КК, слід зарахувати до групи правопорушень, видовим об'єктом яких є здоров'я. Основним безпосереднім об'єктом домашнього насильства у формі жорстокого поводження з дітьми є суспільні відносини, що забезпечують нормальний фізичний та психологічний розвиток дитини в колі сім'ї та впливають на формування її як повноцінної особистості.

Ключові слова: об'єкт кримінального правопорушення, суспільні відносини, домашнє насильство, жорстоке поводження, діти.

Постановка проблеми. Відповідно до положень ч. 1 ст. 2 КК підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК. Першим обов'язковим елементом складу кримінального правопорушення є його об'єкт. Установлення та ретельний аналіз об'єкта дає можливість відповісти на запитання щодо сутності охоронюваного блага, кола осіб, які безпосередньо зацікавлені в його охороні, та предметного змісту соціального зв'язку між зацікавленими особами. У деяких випадках характеристика об'єкта кримінального правопорушення також допомагає уточнити межі дії кримінально-правової норми, відмежувати кримінально протиправне діяння від правомірного, правильно кваліфікувати вчинене діяння та його наслідки. Проблема об'єкта кримінального правопорушення є однією з основних та найбільш спірних. У науковій літературі відсутні дослідження безпосереднього об'єкта домашнього насильства саме у формі жорстокого поводження з дітьми. Окремі вчені давали визначення безпосереднього об'єкта домашнього насильства загалом. Проте такий об'єкт вони тлумачили по-різному.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемним аспектам визначення основного безпосереднього об'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ КК України, присвятили свої праці такі вчені, як О. Біловол [1], А. Вознюк [2], О. Дудоров [3], М. Хавронюк [4] та інші.

Мета статті – встановити родовий, видовий та безпосередній об'єкти домашнього насильства саме у формі жорстокого поводження з дітьми.

Виклад основного матеріалу. Загальною визначеною є позиція, відповідно до якої об'єктом є те, на що посягає особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, і чому внаслідок цього або заподіюється реальна шкода, або створюється загроза її заподіяння. Але що стосується змісту поняття об'єкта кримінального правопорушення, то тут думки науковців різняться. Проте наразі найбільшу кількість прихильників має визначення об'єкта кримінального правопорушення як суспільних відносин [5, с. 21–22; 6, с. 119; 7, с. 202].

Ми також підтримуємо таку точку зору, тому в дослідженні виходитимемо з того, що загальним об'єктом кримінального правопорушення (на який посягають усі кримінальні правопорушення, зокрема передбачене ст. 126¹ КК) є суспільні відносини, що поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність. Проте такі суспільні відносини досить різноманітні. Тому необхідно встановити всі види об'єктів.

Найпоширенішою в науці кримінального права є триступенева класифікація (загальний, родовий та безпосередній об'єкти), яку ще іменують класифікацією «по вертикалі» [8, с. 129]. Зважаючи на це, для більш чіткого розуміння домашнього насильства у формі жорстокого поводження з дітьми доцільно з'ясувати його родовий об'єкт.

Під родовим об'єктом розуміють коло однорідних чи тотожних взаємопов'язаних суспільних відносин, які утворюють певну сферу суспільного існування та внаслідок цього повинні охоронятися єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм [6, с. 124]. Так, розділ II Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» (ст. ст. 115–145)

розвиток дітей, виникає також між дітьми, з одного боку, і державою – з іншого. Держава насамперед зобов'язана забезпечити недопустимість будь-яких форм насильства чи іншого забороненого впливу на дитину.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» держава втілює державну політику у сфері запобігання і протидії домашньому насильству, спрямовану на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам й утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків.

У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, зокрема послуги патронату над дітьми [13].

Суб'єктами досліджуваних відносин є й діти, з метою забезпечення прав та законних інтересів яких формується відносини із запобігання та протидії домашньому насильству у формі жорстокого поводження з дітьми. До того ж останні виступають ще і як потерпілі від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ КК.

Суб'єктами цих відносин також є батьки (особи, що їх заміняють) чи інші близькі дитині особи, які водночас є суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126¹ КК.

З вищенаведеного випливає висновок, що суб'єктний склад суспільних відносин, поставлених під охорону ст. 126¹ КК, є досить розгалуженим, а самі відносини – полісуб'єктними.

Наступним елементом суспільних відносин, що аналізуються, є *соціальний зв'язок*, який справедливо вважають

одночасно змістом цих відносин. Як правило, під соціальним зв'язком розуміють взаємодію, свого роду взаємозв'язок суб'єктів. Такий зв'язок є однією з форм загального зв'язку та взаємодії і характерний він тільки для людини. У досліджуваному випадку соціальним зв'язком є сама діяльність суб'єктів суспільних відносин, спрямована на забезпечення нормального розвитку та здоров'я дитини. Проводять таку діяльність на підставі нормативних актів, що її регулюють. Зокрема, це Конституція України, закони України «Про охорону дитинства» та «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо.

З огляду на вищевикладене та враховуючи те, що ст. 126¹ КК розміщено в розділі, родовим об'єктом якого є життя та здоров'я, можна дійти висновку, що *основним безпосереднім об'єктом домашнього насильства у формі жорстокого поводження з дітьми* є суспільні відносини, що забезпечують нормальний фізичний та психологічний розвиток дитини в колі сім'ї і впливають на її формування як повноцінної особистості.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу встановити, що суспільна небезпечність діянь, які розміщені в розділі II Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи», полягає в тому, що вони або заподіюють, або ставлять під загрозу заподіяння істотної шкоди життю та здоров'ю особи. Сукупність цих відносин і є родовим об'єктом зазначених кримінальних правопорушень. У ст. 126¹ КК не передбачено такого наслідку, як смерть особи, тому вчиненням цього кримінального правопорушення безпосередньо життю особи, зокрема дитини, шкода не заподіюється. Зважаючи на це, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126¹ КК, слід зарахувати до групи правопорушень, видовим об'єктом яких є здоров'я. Основним безпосереднім об'єктом домашнього насильства у формі жорстокого поводження з дітьми є суспільні відносини, що забезпечують нормальний фізичний та психологічний розвиток дитини в колі сім'ї і впливають на її формування як повноцінної особистості.

Список використаних джерел

1. Біловол О. Проблемні аспекти визначення основного безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 126¹ КК України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 227–234.
2. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Форум права*. 2019. № 55 (2). С. 6–14.
3. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Дакор, 2019. 1384 с.
5. Коржанський М., Коржанська О. Цінність суспільних відносин. *Право України*. 2006. № 12. С. 20–23.
6. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 584 с.
7. Лашук Є. В. Поняття і структура об'єкта злочину. Проблеми пенітенціарної теорії і практики : щоріч. бюл. / за заг. ред. А. А. Музики. Київ : КЮІ КНУВС, 2005. Вип. 10. С. 197–208.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. П. С. Магішевського та ін. Київ : Юрінком Інтер, 1997. 512 с.
9. Кримінальне право і законодавство України. Частина особлива : курс лекцій / За ред. М. Й. Коржанського. Київ : Атіка, 2001. 544 с.
10. Єгорова В. О. До питання про неоднорідність родового об'єкта злочинів проти життя та здоров'я особи. *Кримінальний кодекс України 2001 р. : проблеми застосування і перспективи удосконалення* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Львів, 7–8 квіт. 2006 р.). Львів : Вид-во Львів. держ. ун-ту внутр. справ, 2006. С. 52–54.
11. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник : у 2 т. / А. О. Данилевський, Д. О. Калмиков, М. І. Хавронюк та ін.; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Елтон–2, 2012. Т. 1. 2012. 780 с.
12. Вирок Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 10 лютого 2020 р., судова справа № 1-кп/334/597/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87475706>.
13. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

References

1. Bilovol, O. (2020). Problemni aspekty vyznachennia osnovnoho bezposerednoho obiekta skladu zlochynu, peredbachenoho st. 126¹ KK Ukrainy [Problematic aspects of determining the main direct object of the criminal offense under article 126¹ of the Criminal Code of Ukraine]. *Pidpriyemnytstvo, hospodarstvo i parvo*, 5. S. 227–234. [in Ukrainian].
2. Vozniuk, A.A. (2019). Kryminalna vidpovidalnist za domashnie nasylstvo: aktualni pytannia teorii ta praktyky [Criminal liability for domestic violence: current issues of theory and practice]. *Forum prava*. 55 (2). S. 6–14. [in Ukrainian].
3. Dudorov, O.O., & Khavroniuk, M.I. (2019). *Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakoiu stati (naukovo-praktychnyi komentar novel Kryminalnoho kodeksu Ukrainy)* [Responsibility for domestic and gender-based violence]. (Khavroniuk, M.I. Eds.). Kyiv : Vaite. 288 s. [in Ukrainian].
4. Melnyk, M.I., & Khavroniuk, M.I. (Eds.). (2019). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv : Dakor, 2019. 1384 s. [in Ukrainian].
5. Korzhanskyi, M., & Korzhanska, O. (2006). Tsinnist suspilnykh vidnosyn [The value of public relations]. *Pravo Ukrainy*, 12. S. 20–23. [in Ukrainian].
6. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk [Criminal Law of Ukraine. General part: textbook] / za red. V. Ya. Tatsiia, V. I. Borysova, V. I. Tiutiuhina. 6-te vyd., pererob. i dopov. Kharkiv : Pravo, 2020. 584 s. [in Ukrainian].
7. Lashchuk, Ye.V. (2005). Poniattia i struktura obiekta zlochynu [The concept and structure of the object of crime]. *Problemy penitentsiarnoi teorii i praktyky : shchorich. biul.* (Muzyka, A.A. Eds.). Kyiv: KIU I KNUVS, 2005. 10. S. 197–208. [in Ukrainian].
8. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk. (1997). [Criminal Law of Ukraine. General part: textbook]. (Matsyhevskiy P.S. Eds.). Kyiv : Yurinkom Inter. 512 s. [in Ukrainian].
9. Kryminalne pravo i zakonodavstvo Ukrainy. Chastyna osoblyva : kurs lektsii [Criminal Law and Legislation of Ukraine. Special part : a course of lectures]. (Korzhanskyi M.Y. Eds.). Kyiv : Atika, 2001. 544 s. [in Ukrainian].
10. Yehorova, V.O. (2006). Do pytannia pro neodnorodnist rodovoho obiekta zlochyniv proty zhyttia ta zdorovia osoby [On the issue of heterogeneity of the generic object of crimes against human life and health]. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy 2001 r. : problemy zastosuvannya i perspektyvy udoskonalennia : materialy nauk.-prakt. konf. (m. Lviv, 7–8 kvit. 2006 r.)*. Lviv : Vyd-vo Lviv. derzh. un-tu vnutr. Sprav. S. 52–54. [in Ukrainian].
11. Danylevskiy, A.O., Kalmykov, D.O., & Khavroniuk, M.I. et al. (2012). *Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna) : pidruchnyk: [Criminal law (Special Part) : textbook]* u 2 t. (Dudorov, O.O., & Pysmenskiy, Ye.O. Eds.). Luhansk : Elton–2, 2012. Vols. 1. 780 s. [in Ukrainian].
12. Vyrok Leninskoho raionnoho sudu m. Zaporizhzhia vid 10 liutoho 2020 r. [The verdict of the Leninsky District Court of Zaporizhzhia of February 10, 2020], sudova sprava № 1-кп/334/597/20. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87475706> [in Ukrainian].
13. Pro zapobihannya ta protydiu domashnomu nasylstvu [On preventing and combating domestic violence] : Zakon Ukrainy vid 7 hrud. 2017 r. № 2229-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2018. № 5. St. 35. [in Ukrainian].

Shakin Rostyslav,

Postgraduate Student

(Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4366-4622>

THE OBJECT OF DOMESTIC VIOLENCE IN THE FORM OF CHILD ABUSE

The article examines the object of domestic violence in the form of child abuse. There is a generally recognized position according to which the object is what is encroached upon by a person who has committed a criminal offense. But as for the content of the concept of the object of a criminal offense, here the opinions of scientists differ. The definition of the object of a criminal offense as social relations has the largest number of supporters. However, such social relations are quite diverse. Therefore, it is necessary to install all types of objects.

The public danger of the acts listed in Chapter 2 of the Special Part of the Criminal Code "Criminal Offenses Against Life and Health of a Person" consists in the fact that they either cause or threaten to cause significant harm to a person's life and health. The totality of these relationships is the generic object of the specified criminal offenses.

Some scientists, along with the generic object, also distinguish a subgroup (species) object. A specific object is essentially a part of a generic object and unites close social relations within its boundaries. If this recommendation is applied to build a system of criminal offenses, the responsibility for which is established by Section 2 of the Special Part of the Criminal Code, then it is possible to distinguish at least two types of objects: life and health. Given that in Art. 126-1 of the Criminal Code does not provide for such a consequence as the death of a person, therefore, the commission of this criminal offense does not directly harm the life of a person, including a child. In this regard, the criminal offense provided for in Art. 126-1 of the Criminal Code, should be included in the group of offenses whose specific object is health. Due to the lack of a legal definition of health as an object of a group of criminal offenses, the idea of this feature of the composition of a criminal offense is rather unclear. Therefore, when examining health in this aspect, it is necessary to proceed from the fact that the criminal law provides for responsibility for actions that cause the deterioration of the state of health that a person had at the time of committing the relevant actions.

The main direct object of domestic violence in the form of child abuse is social relations that ensure the normal physical and psychological development of the child in the family circle and influence the formation of him as a full-fledged personality.

Key words: object of a criminal offense, social relations, domestic violence, abuse, cruel treatment, children.

Надіслано до редколегії 27.09.2023